

בענין מדידה שלא לצורך משא ומתן ואופן המדידה

ediena@torontotorah.com, אליעזר דינה,

עיין היטב בגמ' עם פירוש רש"י ופירוש ר"ח.

ספר האורה לרש"י חלק א [סט] דין מליגת הראש

אבל קודר הוא קב או קביים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש, פירוש קודר משער

רא"ש מסכת ביצה פרק ג סימן טו

אדבריי רב חסדא לרב עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קבים ונותן לפני בהמתו ואינו חושש. פירש רש"י קודר לשון נוקב בקב בכרי עצמו וממלאו שלא כדרך מדה וה"ר אלפסי ז"ל פירש קודר משער באומד דעתו. והנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה שלא יקדיח תבשילו. אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מודדת אשה קמח לעיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה.

בית הבחירה (מאירי) מסכת ביצה דף כט עמוד א

אסור לאדם שימדוד שעורים ויתן לפני בהמתו שכל שהוא מכוין למדידה אסור אבל משער הוא קב או קבים ונותן לה וקודר פירושו משער ואף בלשון ערב קורין לענין שיעור אלקאדיר

שיטה מקובצת מסכת ביצה דף כט עמוד א

והרי"ף פירש משער באומר. ולישנא דקודר משמע שהוא לשון ערבי.

פסקי רי"ד מסכת ביצה דף כט עמוד א

אדבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש לא ימדוד אדם שעורין ויתן לפני בהמתו, אבל קודר הוא קב או קבים ואינו חושש ונותן לפני בהמתו [ואינו חושש]. פי' משקע הקב לתוך הכרי של שעורין שלא כדרך מידה ונותן לפני בהמתו. וקודר הוא [נוקב], לשו' מקדרין בהרים, ונחתום מודד [תבלין] ונותן לתוך הקדירה שלא יקדיח תבשילו.

עירובין דף נח עמוד א (תרגום לאנגלית ממהדורת דווידסון)

היה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום

If one was measuring the limit and he reached a canyon or a fence, the height of the fence and the depth of the canyon are not counted toward the two thousand cubits; rather, he spans it and then resumes his measurement. Two people hold the two ends of the rope straight across the canyon or the fence, and the distance is measured as though the area were completely flat. If one reached a hill, he does not measure its height; rather, he spans the hill as if it were not there and then resumes his measurement, provided he does not thereby go out beyond the city's Shabbat limit, as those watching the surveyor might mistakenly think the limit extends to that point.

אם אינו יכול להבליעו בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר שמעתי שמקדרין בהרים:

If, due to the width of the canyon or hill, he cannot span it, with regard to this situation Rabbi Dostai bar Yannai said in the name of Rabbi Meir: I heard that one may pierce hills. In other words, one measures the distance as if there were a hole from one side of the hill to the other, so that in effect, he measures only the horizontal distance and ignores the differences in elevation.

רש"י שם

מקדרין - נוקבין רואין כאלו נוקבין אותן ומודדין דרך הנקב למעט מדת מדרונו כדאמר בגמ' שמודדין אותו בחבל של ד"א והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד מרגלותיו ומתמעט מדרונו של כל ד"א חצי קומת אדם:

פירוש המשניות להרמב"ם עירובין פרק ה משנה ד (תרגום הרב קאפח, וכע"ז במהדורה האחרת)

שמעתי שמקדרין בהרים, ענינו האומד והקירוב. וקודר בלשונם החותך, ומקדרין חותכין המדה. וביארו בתלמוד מדידה זו והוא שיקח חבל של ארבע אמות, ואחד עומד בצד הגבוה בהר והשני במקום הנמוך, זה העומד במקום הגבוה נותן קצה החבל כנגד רגלו, וזה שבמקום הנמוך נותן את הקצה השני כנגד לבו, ומרחיק ממנו שיעור החבל. וכן מודדין את כולו ארבע אמות אחר ארבע אמות לפי קירוב זה כדי שידעו כמה יהיה תחום שבת. והלכה כר' דוסתאי.

עוד שאלת. לבאר לך לשון הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהלכות שחיטה בענין קרועה שאומר שם נקדר הבשר באורך או בעיגול אם היה יותר מכסלע והוא שיעור שלש גרעיני תמרה וכו' שאם ימתח יעמוד על טפח שהיא קרע באורך וכו'.
תשובה. בפרק ואלו טרפות מני בהדי כולהו טרפות הכרס הפנימית שנקב, או שנקרע רוב החיצונה, רבי יהודה אומר בגדולה טפח ובקטנה ברובה. ואמרינן עלה בגמרא, א"ר בנימין אמר ר' אלעזר לא גדולה גדולה ממש ולא קטנה קטנה ממש אלא כל שנקרע בה טפח ולא הוי רובה זו היא ששינינו בגדולה טפח, ושנקרע רובה ולא הוי טפח זו היא ששינינו ובקטנה ברובה וכו'. אמר רב גניבא אמר רב נקדרה כסלע טרפה שאם תמתח תעמוד על טפח. א"ר חייא בר אבא לדידי מפרשא לי מיניה דגניבא א"ר דנהרדעא כסלע כשרה, יותר מכסלע טרפה, וכמה יותר מכסלע אמר רב יוסף כגון דעיילין תלת קשיאתא בצפא בדוחקא בלא צפא ברווחא. ומכאן אתה למד לשיעור כסלע כמה הוא.
ואם היא נקדרה ברי"ש או נקדרה בדל"ת, אנו גורסין ברי"ש, ובעל הערוך ז"ל הוא גורס בדל"ת בערוך ק"ד. ומה שאמרו בפרק אין צדין אבל קודר הוא קב או קבים, פירשו הריא"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל מלשון שיעור קרוב ללשון ערבי ואינו ענין לזה. [והש"י יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות].

קרבן נתנאל על הרא"ש שם

והרב אלפס ז"ל פי' קודר משער באומד דעתו. ואפילו בידים נותן במדה אך באופן שלא ימלא המדה. ולפירוש רש"י הוא להיפך כשהוא נוקב בכרי יכול למלאות כל המדה. ובידים אסור ליתן תוך המדה. וכתב מהרש"ל כיון דמילי דרבנן הוא אזלינן לקולא בתרוייהו:

ב"ח אורח חיים סימן שכד:א

ואיכא למידק לפירוש רש"י ניחא הא דקאמר ואינו חושש דאף על פי שהוא נוקב בקב עצמו או בקביים עצמן בכרי וסלקא דעתך אמינא דכיון שלוקח השעורים במדה חשבינן ליה כמוודד קא משמע לן דאינו חושש כיון שממלאה שלא כדרך מדידה לתת בידו לתוך המדה אבל לפירוש האלפסי דמשער באומד הדעת אבל לא ימדוד כלל ופירוש קודר הוא מלשון מקדרין בהרים (עירובין נח א) שפי' שמודד בחבל התחום ומשער לפי אומד דעתו אמאי איצטריך לומר ואינו חושש הא פשיטא היא דליכא הכא שום חששא דאיסורא וי"ל דהאי משער בדעתו הכי פירושו דאם רוצה ליתן לפני בהמתו קב או קביים לא ימדוד בקב ובקביים אלא נותן לפי אומד דעתו ומשער שמה שהוא נותן לפני בהמתו שהוא קב או קביים פחות קצת או יותר ואשמועינן דאף על פי דמשער בדעתו שזה שהוא נותן לפני בהמתו הוא קב או קביים אפילו הכי אינו חושש דליהוי חשוב כמוודד ומותר והכי נקטינן לחומרא כהאי פירושא:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קכח

בדבר מדידת החום בשבת ויו"ט כ"ד כסלו תשי"ב. מע"כ ידידי מהר"ר נח ברייער שליט"א הלומד בבית מדרש עליון בספרינג וואלי.
בדבר מדידת החום ע"י טערמאמעטער /מודד חום/ בשבת ויו"ט אם אסור ואם הוא מדאורייתא. דע שאיסור מדידה בכלל אינה מדאורייתא אלא במחתך כשמכוין וקפיד אמדה כמפורש בשבת דף ע"ד בסלית סילתא א"ר אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך עיי"ש בפרש"י וכן פסק הרמב"ם פי"א משבת ה"ז אבל זולת זה הוא רק מדרבנן במקח וממכר ואף בשאלה כדאיתא בשבת דף קמ"ט וביצה דף כ"ט ואיפסק ברמב"ם פ"ד מיו"ט הכ"א ובש"ע או"ח סי' שכ"ג. וכן אסרו אף למדוד בביתו כמו למדוד שעורים ליתן לפני בהמתו ולמדוד קמח ביו"ט ללישת עיסה בביצה שם /כט/ וברמב"ם שם הכ"ב ובש"ע /או"ח/ ס"ס תקי"ז ור"ס תק"ו. ועיי"ש ברש"י שפי' מטעם שנראה כמוודד למכור. ובתוס' שבת דף קכ"ו כתבו באיסור מדידה דלא הוי איסור כ"כ אלא משום דהוי כעובדא דחול עיי"ש ופשוט לכאורה שכוונתם על מדידה זו של צרכי הבית ורק במדידה כזו התירו לצורך מצוה ופליגי אטעמא דרש"י. ועיין במג"א /או"ח/ סי' ש"ו ס"ק ט"ו שהביא דברי התוס' להלכה. וא"כ נמצא שאין שייך אף דרבנן במדידת החום שע"י טערמאמעטער שאינו ענין כלל למדידה האסורה אך הוא חומרא בעלמא שיש מעלה להחמיר והרוצה להקל אין למחות בו.

משנה ברורה אורח חיים סימן שכד ס"ק ד

לא ימדוד - היינו בכלי המדה מפני שנראה כאלו הוא מודד למכור אבל ליקח בכלי אחר ולשער קב או קביים מותר וזהו שמסיים אלא שמשער וכו' ועיין בא"ר:

לבוש אורח חיים סימן שכד סעיף ב

ולא ימדוד שעורים ויתן לפני בהמתו במדה, אלא נוקב הוא בכרי בקב עצמו וממלא את הכלי שלא כדרך המדידה ומשער כפי אומד דעתו, אבל לא ימדוד כלל.

אליה רבה אורח חיים סימן שכד ס"ק ג

ומשער וכו'. צ"ע דבטור מבואר שזה דעת (ר"י) [רי"ף] ופליגי על רש"י שהוא סברא ראשונה, וא"כ היאך הרכיב הלבוש שני הדעות. ולענין הלכה, הש"ע וב"ח [ס"א] פסקו (כר"י) [כרי"ף], אבל בים של שלמה ס"פ אין צדין [סי' כו] פסק כשניהם לקולא כיון שהוא מילי דרבנן, או ימלא במדה עצמו ולא בידיו או ישער בכלי אחר. ונ"ל לתרץ דזה דעת הלבוש: